

วงศ์วานวงศ์ทหารบก

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล

วันที่ 25 มกราคม 2530 เป็นวันกองทัพไทยเวียนมาบรรจบครบรอบอีกครั้งหนึ่ง ศิลปวัฒนธรรม มีความเห็นว่า ทหารของชาติ มิได้มีแต่หน้าที่สำคัญในการปกป้องรักษา ประเทศชาติเท่านั้นแต่ทหารก็ยังมีส่วนสำคัญในการจรโลงศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยเฉพาะในเรื่องของคนตรีแล้ว งานของทหารไม่ได้ยิ่งหย่อนกว่ากรมกองใดในเมืองไทย จึงขอถือโอกาสนำประวัติของวงศ์วานวงศ์ทหารบกมาเผยแพร่ในโอกาสสำคัญนี้

เรื่องราวอันเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวงศ์วานวงศ์ทหารบกนั้น เป็นเรื่องเก่าแก่คู่เคียงกันมากับประวัติกองทัพไทย ถ้าจะนับอายุของวงศ์วานวงศ์ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมานั้นก็มีอายุเกินกว่าหนึ่ง ศตวรรษมาแล้ว หากจะกล่าวถึงประวัติในรายละเอียดแล้วก็สามารถบรรยายได้ยืดเยื้อเป็นหนังสือเล่มใหญ่ทีเดียว

เริ่มต้นจากกองทหารเกณฑ์

กองทัพบกของไทยเรา ได้เริ่มใช้ทหารแต่ประจำการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งนั้นบ้านเมืองของเรายังมีวังหลวงและวังหน้า เป็นแกนกลางสำคัญของการควบคุมกำลังกองทัพไทย ประมาณปี พ.ศ. 2395 อันเป็นปีที่สองที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ครองราชสมบัตินั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกองทหารเกณฑ์หัตถ์อย่างฝรั่งขึ้น โดยมีนายทหารชาวอังกฤษชื่อ ร้อยเอกอิมเปย์ (Impey) เป็นครูฝึกสอน

ส่วนทางวังหลวงหน้าอันเป็นส่วนราชการของสมเด็จพระมหาอุปราชามีพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นองค์ประมุข ก็มีนายทหารอังกฤษอีกคนหนึ่งคือ ร้อยเอคน็อกซ์ (Knox) มาเป็นครูฝึกสอน นายทหารอังกฤษทั้งสองนายนี้ เคยประจำอยู่ในกองทัพอังกฤษ ณ ประเทศอินเดีย อันเป็นรัชสมัยที่สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย พระบรมราชินีนาถแห่งอังกฤษครองราชย์และทรงมีกองทัพประจำอยู่ในประเทศนั้น

เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่าทหารที่ได้ชื่อว่าเป็น “ทหารเกณฑ์หัตถ์อย่างฝรั่ง” นั้น ผู้ที่รับการฝึกส่วนมากเป็นชายฉกรรจ์ที่มีเชื้อสายของชาติเพื่อนบ้านของเราอาทิ ชาวญวน เขมร แขกจาม เป็นส่วนมาก คนไทยมิได้ร่วมอยู่ในกลุ่มทหารเกณฑ์หัตถ์อย่างฝรั่งเท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะผู้ที่เข้าฝึกมักนับถือคริสต์ศาสนาหลายคนพูดภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศสได้ มีพื้นเพเดิมที่ใกล้ชิดกับฝรั่งมาก่อน ทหารเกณฑ์หัตถ์อย่างฝรั่งนี้ เมื่อฝึกเดินแถว หรือเมื่อจะเคารพธงตลอดจนแสดงความเคารพนายทหารผู้มี

กองตรวจ ทหารมหาดเล็ก

ได้กล่าวมาแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีทหารเกณฑ์หัตถ์อย่างฝรั่ง และทหารกองนี้ก็ตกมาอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อนเสด็จพระราชดำเนินไปสิงคโปร์และปัตตาเวีย นั้นก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คัดเลือกมหาดเล็กข้าหลวงเดิมที่เคยรับใช้ใกล้ชิดในเบื้องพระยุคลบาทมาแต่ก่อนเสวยราชย์ จำนวน 24 คน มาจัดคัมภีร์ขึ้นเป็นทหารมหาดเล็กในพระองค์ โปรดฯ ให้ครูทหารไทยที่เคยรับการฝึกเหมือนอย่างฝรั่งมาแต่ครั้งรัชกาลที่ 4 มาเป็นครูฝึกสอนทหารมหาดเล็กทั้ง 24 คนนี้ไว้ก่อนแล้ว ครูทั้ง 4 คนนี้ได้แก่

1. **ครูเล็งเชิง** นัยว่าเป็นญวน เป็นครูทหารเรือ ต่อมาเป็นขุนเจนกระบวนหัตถ์
2. **ครูกรอบ** เป็นครูทหารหน้า ภายหลังเป็นขุนจัดกระบวนพล
3. **ครูเล็ก** เป็นครูทหารมหาดเล็ก 24 คน ภายหลังเป็นหลวงรัตนยุทธ
4. **ครูวงค์** เป็นครูทหารม้า ภายหลังเป็นขุนรุตรณชัย

ครูเล็งเชิงนั้น ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้ไปคุมทหารเรือมีหน้าที่ประจำเรือพระที่นั่งและได้เป็นผู้คุมฝึกให้เกิดเป็นทหารแต่ประจำเรือพระที่นั่งต่อมา สำหรับครูกรอบ และครูวงค์นั้น ในหน้าที่ทหารหน้าต้องเป่าแตรหน้าขบวนเสด็จอยู่แล้วก็เป็นอย่างดีเรื่องกระบวนการตรวจ เหลือแต่ครูเล็ก ซึ่งมาฝึกทหารมหาดเล็กสายครูเล็กยังไม่มีการหัดตรวจขึ้น ประกอบกับการที่ได้ประสบการณ์เรื่องตรวจไทยเรายังไม่มีการใช้การในพระเกียรติยศได้ดังกล่าวมาแล้ว

จึงปรากฏว่า เสด็จกลับมาในปี 2414 นั้นก็ได้มีครูแต่ชื่อ **เวสเตอร์ เฟล** เป็นเยอรมัน และฮอลันดาชื่อ **ครู เฮ วุดเซน** ซึ่งคนไทยสมัยนั้นเรียกท่านว่า “**ครูยูเซน**” เข้ามาสอนทหารมหาดเล็กก่อนที่อื่น ศิษย์คนเก่งของครูยูเซนนี้คือ **ม.ร.ว.ชิต เสนีวงศ์ ณ อยุธยา*** ซึ่งต่อมาก็ได้รับราชการในกองตรวจทหารมหาดเล็กเรื่อยมาจนได้เป็นที่พระยาวาทีตบรเทศ เป็นทั้งมาสเตอร์แบนด์ และผู้บังคับกองตรวจทหารมหาดเล็ก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2421 มาจนถึง พ.ศ. 2476

ในปี พ.ศ. 2414 ที่เสด็จกลับมาจากเมืองนอกนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้านั่งยาเธอพระองค์เจ้าสุขสวัสดิ์ (ประสูติ พ.ศ. 2398 พระชันษาอ่อนกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ 2 ปี) ซึ่งขณะนั้นมีพระชันษาได้ 16 ปี และเป็นทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์อยู่แล้ว ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับกองตรวจทหารมหาดเล็กเป็นพระองค์แรก ราชการในด้านนี้ก็ได้เจริญขึ้นเป็นลำดับจนถึง พ.ศ. 2419 ก็ทรงกรมเป็น **กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช** (ต้นราชสกุล สุขสวัสดิ์)

ในปี พ.ศ. 2421 จึงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้านั่งยาเธอพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร (ประสูติ พ.ศ. 2415) ซึ่งมีพระชันษา 19 ปี ขึ้นมารับหน้าที่ผู้บังคับกองตรวจทหารมหาดเล็กแทน

---

*ยังค้นไม่ได้ว่า เกิดปีใด ตายปีใด ใครเป็นทายาท?

กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช และโดยที่พระองค์เจ้าดิศวรกุมารทรงเป็นศิษย์ของครูเล็ก (ต่อมาเป็นหลวง รัตธนะ) จึงทรงทราบเรื่องราวของแตงวงทหารมหาดเล็กมาแต่ต้น ทรงรับตำแหน่งนี้ได้ประมาณ ปีเศษ ในตำแหน่งร้อยเอก ครั้นทรงย้ายไปเป็นผู้บังคับกองทหารหน้าหน้าที่ผู้บังคับการกองแตงวง ก็ตกเป็นของพระยาอาทิตย์ประเทศซึ่งได้รั้งตำแหน่งนี้ติดต่อกันมานานจนถึง พ.ศ. 2476

สมัยรัชกาลที่ 5 นั้น แตงวงทหารมหาดเล็กมีชื่อเสียงมาก ที่นับว่าเก่งไม่มีใครสู้ก็คือการ บรรเลงเพลงไทยแท้ด้วยแตงวง มีทั้งเพลงสองชั้นธรรมดาที่น่าหน้ากระบวนแห่ อาทิ เพลงคลื่น กระทบฝั่ง และเพลงทะเลบัว ซึ่งบรรเลงเป็นประจำจนติดหูคนไทยที่คอยดูแห่ในยุคนั้น ตลอดจนได้ ขยายขีดความสามารถมาเล่นเพลงในอัตราสามชั้นบางเพลง นับเป็นความเจริญในความสามารถอีก แนวหนึ่งเพราะเพลงสามชั้นนั้นมีลูกเล่นที่สลับซับซ้อนกว่าเพลงสองชั้น แตงวงของไทยก็เล่นกันได้ (โดยมิต้องอ่านโน้ต) ยิ่งถึงตอนที่เล่น “เก็บ” เร็ว ๆ ด้วยแล้วแตงวงของทหารมหาดเล็กก็ทำได้เป็นอย่างดี

ในปี พ.ศ. 2429 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้รวมการบังคับบัญชาทหารบกและทหารเรือเข้าด้วยกัน จึงเป็นกรมใหญ่ใหม่ขึ้นใน ขณะนั้นเรียกว่า “กรมยุทธนาธิการ” สร้างตึกที่ทำการใหญ่โต (คือกระทรวงกลาโหมปัจจุบัน) แล้ว ออกพระราชบัญญัติกรมยุทธนาธิการ เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2430 มี **สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช** ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการ แล้วแบ่งงาน ออกเป็นกรมย่อย ๆ อีก 9 กรม พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร (คือ สมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ) เป็นผู้บัญชาการมหาดเล็กดังกล่าวมาแล้ว และยังมีกรมทหารรักษพระองค์อีก กรมหนึ่งภายใต้การบังคับบัญชาของพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าจิตรเจริญ (คือสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม พระยานริศรานุวัดติวงศ์) งานแตงวงก็ได้เจริญขึ้นจนถึงการบรรเลงให้ประชาชนฟังเป็นประจำ โดยเฉพาะในวันเฉลิมพระชนมพรรษาจะปลูกปะรำดนตรีขึ้นที่หน้ากรมยุทธนาธิการ ตรงข้ามกับ ประตูสวัสดิโสภณทางเข้าวัดพระแก้ว อันเป็นที่ประชาชนสัญจรไปมามากมายเวลามีกงานสำคัญ

ในปี พ.ศ. 2431 อันเป็นปีที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงนิพนธ์เพลงเขมร ไทโยคขึ้นนั้น แตงวงทหารบก แตงวงทหารเรือได้บรรเลงเพลงนี้เป็นปฐมฤกษ์ ณ สถานที่ดังกล่าว เหนือไปกว่านั้น องค์ผู้ทรงนิพนธ์เพลง ยังได้ทรงหาหรือ **เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์** (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) เจ้ากรมมหรสพขณะนั้น ให้จัดนักร้องชายหญิงมาร้องเพลงเขมรไทโยคประสานเสียงทดลอง ให้ประชาชนคนไทยได้ฟังเป็นครั้งแรก แม้ว่าการร้องเพลงกลุ่มชายหญิงครั้งนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จดังพระทัยของสมเด็จพระเจ้าผู้ทรงนิพนธ์เพลง แต่ก็ทรงได้ความคิดและเห็นทางที่จะมีการร้อง ประสานเสียงโดยหลักการและวิธีการที่ดีกว่าในเวลาต่อมา

ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ **ครูเลิงเชิง** หรือขุนเงินกระบวนหัด ไปเป็นครูทหารเรือ ครูเลิงเชิง สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระ ยานริศฯ ทรงคาดว่าเดิมมีเชื้อชาติเป็นญวนหรือมอญ เมื่อย้ายไปเป็นทหารเรือ หรือสมัยนั้นเรียกว่า

ทหารมารีน ต้องใช้ตรวจประจำเรือโดยเฉพาะเรือพระที่นั่ง ก็มีครูเป็นญวนอีกคนหนึ่งประจำกอง
ตรวจทหารมารีนนี้ ชื่อว่า “ครูตั้ง” สอนได้ไม่นานก็ถึงแก่กรรม

เรียนรู้จากครูฝรั่ง

ต่อมาเมื่อเรือรบอเมริกันชื่อ “เรือรบเทนเนสซี” มาเจริญสัมพันธไมตรีกับรัฐบาล
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จะเป็นปีเดือนใดไม่ปรากฏ สมเด็จพระมหา
ดำรงราชานุภาพทรงเล่าไว้ในสาส์นสมเด็จพระ จงวันที่ 20 ตุลาคม 2484 ว่า

*เรือเทนเนสซีที่เข้ามา มีนายพลเรืออเมริกันชื่อ เรย์โนลด์ ควบคุมมา ได้ยกตรวจจากเรือ
รบนี้ขึ้นมาบรรเลงให้คนไทยได้ฟังที่กรุงเทพฯ พระยาประภากรวงศ์ (ชาย บุณนาค) ขณะนั้นเป็น*

*ผู้บังคับการกรมทหารมารีนอยู่ ได้พบปะรู้จักกับครูตรวจทหารอเมริกันจากเรือนี้คนหนึ่งชื่อ ฟุสโก
(Fusco) ชอบใจจึงชวนให้มารับราชการเป็นครูตรวจทหารเรือแทนครูตั้งที่ถึงแก่กรรมนั้น*

เรื่องของครูฟุสโกนี้ นอกจากจะปรากฏในสาส์นสมเด็จพระแล้ว หนังสือสารบาญญัติ
กรมไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2426 ก็ได้อ้างไว้เด่นชัดเช่นกันว่า เป็นกัปตันและมารับหน้า
ที่เป็นนายวงตรวจทหารเรือ (Captain M. Fusco, Band Master Royal Siamese Navy) แสดงว่า
ครูฟุสโกผู้นี้ เข้ามาอยู่เมืองไทยก่อนปี พ.ศ. 2426 แน่นนอน สมเด็จพระมหา
ดำรงราชานุภาพทรงอธิบายต่อ
ไว้ด้วยว่า ครูฟุสโกนี้เดิมเป็นคนอิตาลีแล้วโอนสัญชาติเป็นอเมริกันมาเป็นทหารเรืออเมริกัน แล้ว
จึงมาอยู่เมืองไทยเข้าใจว่าอยู่เมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2421 – 2445 จึงลาออกไป ตลอดเวลาได้เป็น
ครูตรวจทหารเรือ ดังนั้น ทหารเรือจึงได้ชื่อว่าเล่นเพลงฝรั่งเก่ง

ขอย้อนกล่าวถึงตรวจทหารวังหน้าบ้างว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ขึ้นเถลิงราชสมบัติในปี พ.ศ. 2411 นั้น กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระ
มหาอุปราช คือวังหน้าได้ทรงดำเนินตามพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวพระ
ราชบิดาจัดให้มีทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งเช่นเคย พระองค์เองทรงสนทนากับนาย Knox เป็นส่วน
พระองค์ และนาย Knox นี้ต่อมาได้เป็นกงสุลเยนเรล อังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงมีจวนกงสุล
ใหญ่ตั้งซึกธงอังกฤษอยู่ในกรุงเทพฯ

กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญได้ทรงว่าจ้างครูตรวจเป็นชาวอเมริกันคนหนึ่งเข้ามาเมื่อปี พ.ศ.
2416 ท่านผู้นี้คือ **มิสเตอร์ยาคอป ไฟฟ์** (Jacob Feit) มาสอนประจำให้ทหารตรวจวังหน้า

ถึง พ.ศ. 2428 กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญทิวงคต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงยกเลิกตำแหน่งวังหน้า ครูไฟฟ์ก็ต้องย้ายออกจากหน้าที่ ที่วังหน้าด้วย จึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งครูไฟฟ์ไปทำหน้าที่เป็นครูตรวจทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์จนได้เป็น

นายร้อยเอก **ท่านผู้นี้เป็นบิดาของพระเจนดุริยางค์** (ปิติ วาทยะกร) ซึ่งรับราชการในเมืองไทยมาจนถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2452 ก่อนสิ้นแผ่นดินรัชกาลที่ 5 เพียงปีเดียวเท่านั้น

เป็นอันว่า แตรวงทหารบก ได้ครุแตรเป็นฝรั่งเศสชาติอเมริกัน มาตั้งแต่ พ.ศ. 2428 เป็นต้นมา ถึงกระนั้น การบรรเลงแตรวงของทหารบก ก็ยังชำนาญอยู่ในกระบวนเพลงไทยในรูปแบบของวงโยธวาทิตเท่านั้น และนอกจากครุไฟฟ้าแล้ว ยังมีพระยาวิชาวิทประเทศ (ม.ร.ว. ชิด) อีกท่านหนึ่ง ที่ควบคุมวงอยู่

ความก้าวหน้าในเรื่องการบรรเลงแตรวงในระยะนี้ สำนัสมเด็จได้บันทึกไว้เป็นที่แน่ชัดว่า ได้มีการใช้แตรเป่าตอตเป็นเสียงประสานเพลงสรรเสริญพระบารมี อันนับว่าเกิดของใหม่ขึ้นเรียกว่า “**แตรตอต**” เชื่อว่าเป็นเพียงดำเนินจังหวะและประสานเสียงบ้างเล็กน้อย และยังปรากฏว่า ครุไฟฟ้าได้จัดการแยกเสียงประสานสำหรับขับร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีเป็นเพลงสี่เสียงมาตั้งแต่ครั้งนั้น

นักเป่าแตรเมืองไทยสมัยนั้น จะได้เห็นได้ฟังแตรวงจากเมืองฝรั่งมาบรรเลงไม่บ่อยนัก กว่าจะมีเรือรบแต่ละลำมาทอดสมอเยี่ยมเมืองไทย แต่ละครึ่งก็เป็นเวลานาน จนถึงปี พ.ศ. 2427 โทมัส เอลวา เอดิสันคิดกระบอกเสียง บันทึกเสียงได้ จึงเริ่มมีกระบอกเสียงเพลงฝรั่งเข้ามาเปิดให้นักดนตรีไทยได้ฟังบ้างแต่ก็ได้เพียงฟังนิด ๆ หน่อย ๆ สุ่มเสียงของกระบอกเสียงก็ไม่สู้จะดีนักเพราะสมัยนั้นมีได้มีไฟฟ้า หรือเครื่องขยายเสียงเช่นทุกวันนี้

บันทึกงานบนจานเสียง

ถึงปี พ.ศ. 2437 ประเทศไทยเริ่มรู้จักเครื่องเล่นอัดเสียงแบบกระบอกของเอดิสัน (Edison Cylinder and Talking Machine) ซึ่งคนไทยได้สั่งเข้ามาอัดเสียงเพลงต่างๆ แล้วเปิดให้คนฟัง เก็บเงินเป็นรายได้ ชาวบ้านร้านตลาดที่อยู่ต่างจังหวัด ไม่ได้เข้ามาในกรุงก็มีโอกาสได้ฟังเสียงแตรวงของทหารบกก่อนวงอื่น ๆ เพราะบรรเลงเพลงไทยที่คุ้นหูเก่งอยู่แล้ว จึงกล่าวได้ว่า **แตรวงทหารบกได้เริ่มบันทึกเสียงลงกระบอกเสียงมาแล้วตั้งแต่ครั้งนั้น**

อีกประมาณ 8-10 ปีต่อมา แผ่นเสียงชนิดแผ่นแบนก็เข้ามาเมืองไทย มีบริษัทฝรั่งเข้ามาบันทึกให้อัดเสียงเพลงไทยแบบต่างๆ หลายต่อหลายบริษัทด้วยกัน

วิธีการบันทึกเพลงสมัยนั้นให้ตั้งวงดนตรีไว้หน้าลำโพงขนาดใหญ่บรรเลงกรอกเสียงเข้าสู่ลำโพง จากลำโพงนั้น เสียงจะถูกรีดให้เข้าในที่แคบ ปลายสุดของลำโพงจะมีเข็มแหลมสั้นตามเสียงเพลง เข็มนั้นจะชูดบนซี่ผึ้งแข็งที่ฉาบไว้รอบรูปทรงกระบอก หากเป็นเพลงยาวก็ใช้หลายกระบอกบันทึกต่อกันไว้เป็นตอน ๆ เสียงเพลงจากกระบอกนี้ จะถูกส่งไปเปลี่ยนเป็นแผ่นเสียงชนิดแบน จนต่อมามีการบันทึกบนแผ่นแบนได้แล้ว จึงบรรเลงเพลงไทยลงบนแผ่นแม่แบบซี่ผึ้งแข็ง

แล้วส่งแม่แบบนั้นกลับไปปั๊มออกมาเป็นแผ่นครึ่งหนาสีดำที่ยุโรป กลับมาขายเมืองไทย

จากการค้นพบแผ่นเสียงโบราณเหล่านี้ได้พบแผ่นเสียงที่บรรเลงด้วยเครื่องทวารมहाดเล็กหลายแผ่น เก่าที่สุดเป็นแผ่นเสียงแบบร่องกลับทาง (เริ่มต้นที่สุดในสุดของแผ่นเพลงจบที่ขอบแผ่น) (Berliner) นั้นเป็นแผ่นที่ประเทศเบลเยียม เป็นผลงานของเครื่องทวารมहाดที่ 3 ซึ่งตั้งอยู่ที่เชิงสะพานมัฆวานฯ มีนักร้อง เช่น นายใหญ่ นายเจียม ต่อมาอัดเป็นชนิดที่ใช้ในปัจจุบัน คือ ขึ้นต้นบรรเลงที่ขอบแผ่น อาทิเพลงพญาโศก 3 ชั้น กับเพลงชื่อซังโค ร้องโดยนายจอน สุนทรเทศ (ต่อมาเป็นหลวงกล่อมโกศลศัพท์ ในสมัยรัชกาลที่ 6) บริษัทที่บันทึกชื่อ Odeon มีเครื่องหมายการค้าเป็นรูปตราตึกหน้าสีน้ำเงินและแผ่นบริษัทชื่อ Lyrophone Concert Record

นอกจากนี้ ยังพบว่าแผ่นเสียงพิณพาทย์ของทวารมहाดเล็ก บรรเลงเพลงไทยด้วยวงปี่พาทย์ไม้แข็งบ้าง ปี่พาทย์ไม้นวมบ้าง อาทิเพลงเต่ากียผักบุง เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง ร้องโดยนายจอน สุนทรเทศ และเพลงลาวเฉียงร้องโดยหม่อมเจริญ กุญชร ณ อยุธยา ภรรยาของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาม กุญชร) เจ้ากรมมหรสพสมัยนั้น แสดงว่า กองดุริยางค์ทวารมहाดเล็กสมัยกลางรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2429-2440) นั้น มีทั้งวงปี่พาทย์และเครื่องที่สามารถสูงจนถึงได้อัดแผ่นเสียงออกเผยแพร่

ในขณะเดียวกัน เมื่อตรวจดูแผ่นเสียงโบราณยุคใกล้เคียงกัน ก็พบว่าเครื่องทวารเรือก็อัดแผ่นเสียงบ้างเหมือนกัน โดยอัดกับบริษัท Odeon ทว่าแผ่นของทวารเรือนั้นเป็นหน้าสีน้ำตาลปนแดงสีต่างจากของทวารบกทั้งหมายเลขที่พิมพ์บนแผ่นเป็นตัวเลขมากกว่าแผ่นสีน้ำเงินที่ทวารบกบันทึก

จึงสรุปได้ในทันทีว่าเครื่องทวารเรืออัดเสียงลงแผ่นหลังเครื่องทวารมहाดเล็ก นักร้อง

ก็คนละชุดกัน ของทวารเรือนั้นมี นายอิม เป็นตัวยืน ส่วนทวารบกนั้น นอกจากนายจอน สุนทรเทศแล้ว ยังมีนักร้องชายอีกคนหนึ่งชื่อนายศุข ศุขวาที เสียงแหลมเล็กคล้ายผู้หญิง จนมีการบันทึกเพลงคู่ใช้คำบรรยายที่หน้าตราแผ่นเสียงว่า “นายจอนชาย นายศุขหญิง” นายศุขผู้นี้ ต่อมารับราชการเจริญรุ่งเรืองได้เป็นที่หลวงเพราะสำเนียง เป็นบิดาของหลวงสุทธิสารธรรมากร

นอกจากจะมีแผ่นเสียงของทวารบกบรรเลงเครื่องทวารและปี่พาทย์แล้ว ยังได้พบงานของเครื่องทวารที่ 2 และที่ 3 ปะปนมาบ้าง ทั้งยังมีเพลง “แคนวง” ซึ่งใช้แคนเป่าเป็นวงประกอบการขับร้องของหม่อมเจริญ กุญชร ณ อยุธยา ในเพลงตับพระลอตามไถ่อีกด้วย การสะกดการันต์บนหน้าแผ่นเสียงยังใช้ภาษาผิด ๆ เช่นเขียนคำว่า “แคนวงษ์” แทน คำว่า “แคนวง” หม่อมเจริญนั้น ต่อมาได้ออกจากวังเจ้าพระยาเทเวศร์ มาอยู่ด้วยท่านครูจางวางท้าวพาทย์โกศล และได้เป็นแม่บทในการสอนขับร้องเพลงไทยให้แก่วงดุริยางค์ทั้งทวารบก ทวารเรือมาจนตลอดอายุขัยของท่าน ซึ่งถึงแก่กรรมในสมัยรัชกาลที่ 8 ทางขับร้องเพลงของท่านเป็นทางที่สืบทอดมาจากเจ้าจอมมารดาศิลาในรัชกาลที่ 2 ซึ่งปัจจุบันคุณหญิงไพบุญช์ กิตติวรรณ เป็นผู้รับสืบทอดต่ออย่างมั่นคง

ศักดิ์ศรีของกองทัพไทย

การเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทั้ง 2 ครั้ง รวมทั้งการที่พระราชโอรสหลายพระองค์ทรงสำเร็จวิชาทหารกลับมาจากยุโรป ด้วยนั้น ทำให้กิจการทหารทั้งทัพบกและทัพเรือเจริญขึ้นเป็นอันมาก เมื่อกองทัพเจริญ งานกองดุริยางค์ก็จำเริญตามไปด้วยเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกัน เหนือไปกว่านั้น หลังจากที่เสด็จกลับจากยุโรปครั้งแรกไม่นาน ก็มีพระราชอาคันตุกะเสด็จเข้ามาเยี่ยมเยียนเป็นการตอบแทนอยู่เสมอ ๆ มิได้ขาด เมื่อรับพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ฝ่ายต่างประเทศก็ต้องมีการตรวจพลสวนสนาม ทหารบกก็ต้องใช้แถววงใหญ่โตขึ้นให้สมศักดิ์ศรีกองทัพไทยและเป็นการรักษาพระเกียรติยศขององค์พระประมุข แตรวงของกองทัพบกก็ขยายใหญ่ขึ้น

จนแม้เมื่อมีพระราชวงศ์ผู้ใหญ่เสด็จไปประจำในมณฑลทหารบกต่างจังหวัด ทหารตราก็ต้องไปปฏิบัติหน้าที่ในต่างจังหวัดด้วย แตรวงทหารบกจึงขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 (ตอนปลาย) ดังจะเห็นได้จากพระประวัติบางตอนของ**พลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช** ที่ได้จัดการเปลี่ยนแปลงเรื่องสัญญาณัฏและ การปรับกระบวนสวนสนามของกองทัพบก โดยมีการบรรเลงแตรวงจัดกระบวนฝึกหัดแปรแถวจากระดับกองร้อย จนสามารถแปรแถวเป็นระดับกองพันได้อย่างเป็นระเบียบสมภาคภูมิประเทศเอกราชในยุคนั้น แตรวงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเสริมความมั่นคงทางทหารให้ประจักษ์แก่สายตาชาวอาคันตุกะที่มาเยี่ยมเจริญพระราชไมตรีได้เป็นอย่างดี

การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวงการแตรวงทหารไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2446 เมื่อ**สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต** เสด็จกลับมาทรงงานในกองทัพไทย ทูลกระหม่อมพระองค์นี้ทรงเรียนวิชาทหารสำเร็จกลับมาจากประเทศเยอรมันนี้ แต่ไม่มีใครเคยทราบมาก่อนเลยว่า ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ในยุโรประหว่างปี พ.ศ. 2437 ถึง 2446 เป็นเวลาร่วม 30 ปี นั้น ได้เคยทรงศึกษาดนตรีตามแบบฉบับของฝรั่งเป็นอย่างดีมาจากสำนักใด*

ในเดือนพฤษภาคม 2446 หลังจากเสด็จกลับมาได้ไม่ถึงสัปดาห์ ก็เสด็จไปทรงงานที่กรมยุทธนาธิการในตำแหน่งนายร้อยตรี อีก 9 เดือนต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปอยู่กองทัพเรือ ด้วยเหตุที่มีเรื่องยุ่งยากเกิดความแตกแยกระหว่างทหารเรือหัวเก่าและหัวใหม่ (ตามบันทึกใช้คำนี้) ซึ่งมีปัญหาเรื่องการเงินรัวโหลเป็นอันมาก

ทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์ฯ ทรงงานด้วยความไม่สยหายพระทัยเป็นอย่างยิ่ง จึงทรงหาเวลาว่างพักผ่อนความเครียดในพระทัยโดยเสด็จลงไปยังวงดุริยางค์กองทัพเรือเป็นการใหญ่ ทรงซื้อแผ่นเสียงเพลงคลาสสิกฝรั่งมาเป็นตัวอย่างให้ทหารเรือได้ฟัง ทรงจัดให้มีพื้นที่เรียนและฝึกดนตรี

สากลอย่างต่างประเทศมีการอ่านโน้ต เขียนโน้ตและเรียนการแยกเสียงประสาน ทำให้บรรณ
 ทหารเรือเจริญรุดหน้าไปเป็นอันมาก จนสามารถบรรเลงเพลงประเภท Wood Winds Concert

ได้ดีมากจนแม้ฝรั่งที่ได้เห็นได้ฟังก็ยั้งทึ่งนัก

ที่วังบางขุนพรหมที่ประทับนั้น ทรงสร้างกระโจมแตรไว้เป็นยกพื้นถาวรเวลาที่ทรงเลี้ยง
 นายทหารต่างประเทศที่มาเจริญราชไมตรี หรือพระราชวงศ์ต่างประเทศที่มาเจริญพระราชไมตรี
 หรือพระราชวงศ์ต่างประเทศมาเสวยพระกระยาหารค่ำที่วังบางขุนพรหม ทหารเรือก็จะบรรเลง
 คอนเสิร์ตที่กระโจมนั้นทุกครั้ง แตรวงของทหารเรือจึงตั้งแตรวงทหารบกแล้วนำไปเพราะผีพระหัตถ์
 ทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์เป็นอันมาก

ในสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ต่อรัชกาลที่ 6 นั้น ทรงปรับปรุงแยกเสียงประสานเพลงดับเพลง
 เถาของไทยให้บรรเลงด้วยวงโยธวาทิตทหารเรือ โดยมีท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล นักดนตรีเอก
 ผู้ชำนาญโหรีปี่พาทย์ยุคนั้น เป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำงานถวายอย่างใกล้ชิดแตรวงทหารเรือในเรื่องเพลง
 ไทยโดยเฉพาะเพลงเถาใหม่ ๆ ที่ทูลกระหม่อมทรงแยกเสียงประสานประสานประทานให้ก็รุ่งเรือง ถึงขีดที่คำ
 พังเพยเก๋าว่า ทหารเรือเล่นเพลงไทยไม่ตีเท่าทหารบกนั้นหมดไปสิ้นเชิง

นาซารี

ครูเครื่องสายฝรั่ง

เดือนตุลาคม พ.ศ. 2453 เป็นปีที่ผลัดแผ่นดินใหม่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 รัชกาลที่ 6 เสด็จราชสมบัติ ทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์ยังคงรั้งราชการเสนาบดีกระทรวง
 ทหารเรือ ทางฝ่ายทหารบกมีสมเด็จพระน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชณุโลกประชานาถ ดำรง
 ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก

สมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นี้ คงจะทรงเห็นว่า กิจการแตรวงของทหารบกอ่อนด้วยยังใช้ครูไทย
 ควบคุมอยู่ สมัยนั้นการดนตรีในยุโรปที่ขึ้นชื่อเป็นที่หนึ่งก็มีแต่เยอรมันและอิตาลี เมื่อทหารเรือมีแนว
 การฝึกอบรมเป็นแนวเยอรมัน ทูลกระหม่อมกรมหลวงพิชณุโลกฯ จึงทรงจัดการให้หาครูดนตรีฝีมือดี
 เข้ามาสอนโดยหวังว่าจะได้เพิ่มงานในด้านการบรรเลงเครื่องสายฝรั่งให้เกิดขึ้นเป็นเรื่องใหม่ เพราะ
 ตลอดสมัยรัชกาลที่ 5 เราไม่เคยมีวงเครื่องสายฝรั่งเลย เพราะตั้งหน้าแต่ในเรื่องแตรวงทหารเป็นหลัก

ครูใหม่ที่เข้ามาคราวนี้ เป็นโปรเฟสเซอร์ทางดนตรียุโรปที่เก่งรอบตัว ทั้งเครื่องดีดดีตีเป่า
 ตลอดจนการขับร้องก็สามารถควบคุมฝึกซ้อมได้ คือ โปรเฟสเซอร์ อัลเบอร์โต นาซารี ครูคนนี้ได้
 เป็นกำลังสำคัญในการสอนและการบรรเลงดนตรีสากลต่อมาอย่างมากมาย

จากข้อเขียนของนายชลหมู่ ชลานุเคราะห์ ในหนังสือศิลปวัฒนธรรมไทยเล่ม 7 ชุดนาฏศิลป์
 ดุริยางค์ไทย กรมศิลปากรพิมพ์เมื่อ 200 ปีกรุงรัตนโกสินทร์ ได้กล่าวถึงครูนาซารีไว้ดังนี้

“สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ได้โปรดเฟสเซอร์ อัลเบอर्ट นาซารีเข้ามาแล้ว โปรดให้เป็นครูตรวจกองทัพบกและได้มีการจัดตั้ง วงเครื่องสายฝรั่งมารวม โดยมีทหารม้าและทหารราบ 11 มารวมกันหัดที่ตึกกระทรวงกลาโหมชั้นสามด้านสะพานช้างโรงสี (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งธนาคารทหารไทย สาขากระทรวงกลาโหม) เนื่องจากครูมาใหม่ ๆ ยังพูดภาษาไทยไม่ได้ดีนัก จึงได้จัดครูล่ามคือลิปตฤกน เสนะวิณิน คนเป่าปี่ คลาริเน็ต ของทหารพาหนะ ซึ่งพูดภาษาฝรั่งเศสได้ให้มาเป็นล่าม ลิปตฤกนนี้เป็นคนไทยเชื้อสายญวน สามารถส่งภาษาได้ทั้งไทย ญวน และฝรั่งเศส”

ขุนสมานเสียงประจักษ์ (เถาว์ สิ้นจุนากร) เคยเล่าว่า นาซารีมาอยู่ที่กระทรวงกลาโหมสมัยนั้นมีเปียโนใหญ่ใช้ฝึกซ้อมดนตรีด้วย และหวงมาก ห้ามมิให้คนเล่นนอกจากจะได้รับอนุญาต นาซารีเป็นครูที่เคร่งครัดจัดว่าดุ และถ้าทหารบรรเลงเพลงผิด นักเรียนก็จะถูกทำโทษอย่างหนัก นาซารียังได้ควบคุมฝึกซ้อมเครื่องสายฝรั่งให้แก่นักดนตรีกรมมหรสพ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มาเรียนด้วย เพื่อจะได้ตั้งวงเครื่องสายฝรั่งหลวงขึ้นอีกวงหนึ่ง

วงดุริยางค์ “มารวม” ของกองทัพบก จึงเป็นหน่วยแรกที่ได้เรียนเครื่องสายฝรั่งจากนาซารีด้วยพระกรุณาของทูลกระหม่อมสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงพิษณุโลกฯ ด้วยประการฉะนี้

จำสิบเอกเสถียร ชาญเจริญ เล่าว่าลูกศิษย์ของนาซารีมีอยู่มากมายทุกประเภทของเครื่องดนตรีเพราะนาซารีเป็นครูได้หมด ศิษย์คนหนึ่งชื่อ**บุญรอด** เป็นครูไวโอลินทหารมารวม นายบุญรอดนี้มีฝีมือดีมาก ต่อมาใช้นามสกุล**มีเฟื่องศาสตร์** ครูบุญรอดได้เป็นครูคนสำคัญต่อมา ศิษย์คนสำคัญของครูบุญรอดชื่อ**ครูสนิท กอบัว** เป็นนักไวโอลินชั้นเลิศและเป็นครูของ จ.ส.อ.เสถียรอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งมาเรียนดนตรีในสมัยรัชกาลที่ 7

ประมาณว่า นาซารีเข้ามาเป็นครูในสมันรัชกาลที่ 6 ประมาณปี พ.ศ. 2455 - 2456

อยู่ต่อมาจนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2457) เหตุการณ์ดำเนินต่อเนื่องมาจนถึง พ.ศ. 2460 ไทยจึงประกาศสงครามกับเยอรมันนีและอิตาลี ครูนาซารีซึ่งเป็นคนอิตาเลียนก็อยู่เมืองไทยไม่ได้ จึงเดินทางกลับไปบ้านเกิดเมืองนอน

ถึง พ.ศ. 2462 สงครามเล็กและทหารอาสาไทยเดินทางกลับมาในเดือนกันยายนปีเดียวกัน ไม่นานนักนาซารีก็นำครอบครัวกลับมารับราชการในกองทัพบกอีกครั้งหนึ่ง กลับเข้ามาคราวนี้ นาซารีได้แสดงฝีมือครั้งสำคัญ โดยจัดให้บรรดาศิษย์ ทั้งที่เป็นทหารและพลเรือนซ้อมดนตรีเป็นการใหญ่เพื่อแสดงมหาอุปการะเรื่อง “**คาเวลลาเรีย รัตติกาน่า**” อันเป็นบทประพันธ์ของคีตกวีอิตาเลียนชื่อ **ปิเอโตร มัสตันยี** ขึ้นที่โรงละครหลวง สวนมิสกวัน ใช้นักร้องชาวต่างประเทศที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยเป็นตัวแสดง

การที่นาซารีกู้หาญเล่นมหาอุปการะครั้งนี้ มิใช่เป็นการเริ่มศักราชมหาอุปการะในประเทศไทยซึ่งแสดงเป็นครั้งแรกเท่านั้น แต่เป็นการแสดงให้เห็นชัดว่า นักดนตรีศิษย์ของนาซารีนั้นมีฝีมือเข้าระดับบรรเลงมหาอุปการะได้แล้ว

มหาอุปรากรเรื่องนี้แสดงราวกลางหรือปลายปี พ.ศ. 2463 ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ยิ่ง จึงสามารถกล่าวได้ว่า นักดนตรีดุริยางค์กองทัพบก และกรมมหรสพหลวงได้เคยลงโรงบรรเลง ประกอบการแสดงมหาอุปรากรมาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2463

จ.ส.อ.เสถียร ชาญเจริญ แลเพื่อน ๆ ให้สัมภาษณ์ว่า

นาซารีนั่นเก่งมาก ขณะที่กำลังอำนวยเพลงมหาอุปรากรอยู่นั้น เขาร้องเพลงจาก มหาอุปรากรเรื่องนี้ได้อย่างแม่นยำ และสอนคนร้องได้อย่างสะดวก ไม่ขัดเงิน สมัยนั้นเริ่มมีไฟฟ้า ใช้กันแล้ว เวลาแสดง นอกจากจะควบคุมการบรรเลงขับร้องด้วยตนเองแล้ว นาซารียังทำแผง ไฟฟ้าสีต่าง ๆ ไว้ฉายสลับที่ตัวละครเวลาแสดงอีกด้วย มือก็อำนวยเพลงไป เท้าก็เหยียบสวิตซ์ ไฟฟ้าฉายให้ตัวละครเสร็จไปพร้อมกัน

น่าเสียดายที่นาซารีประสบอุบัติเหตุจมน้ำ แต่สามารถช่วยไว้ทันจนได้รักษาที่โรงพยาบาล เซนต์หลุยส์และถึงแก่กรรมด้วยปอดบวมแทรกซ้อน ภายหลังจากการจมน้ำไม่นานนัก

ความสามารถของนาซารีนอกจากเรื่องก่อกำเนิดการแสดงมหาอุปรากรครั้งแรกในเมืองไทย แล้ว นาซารีได้สอนเพลงฝรั่งให้คนไทยไว้เป็นเพลงทั้งยาวและสั้นจำนวนไม่น้อยกว่า 25 เพลง ซึ่งทำ ให้วงดุริยางค์กองทัพบกสามารถบรรเลงอวดแขกชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี สำหรับนายทุนผู้เป็น ล่ามอธิบายเป็นภาษาต่าง ๆ นั้น ต่อมาได้เป็นที่ ร้อยเอกหลวงดนตรีบรรเลง (กุน เสนะวิณิน)

นักเรียนทหารดุริยางค์

เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ตอนต้นนั้น มีการเปลี่ยนแปลงในวงการทหารอยู่บ่อย ๆ เพราะ เกิดข่าวลือว่าจะเกิดขบถขึ้นอย่างหนึ่งและพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่หลายพระองค์ที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ ในกองทัพบกสิ้นพระชนม์ลงในปี พ.ศ. 2463 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชณุโลกประชานาถ สิ้นพระชนม์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์วรพินิตมาดำรง ตำแหน่งเสนาธิการทหารบก พระราชทานยศเป็นจอมพล การที่ต้องย้ายจากกระทรวงทหารเรือ มายังกองทัพบกนี้ ทำให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ต้องทรงควบคุมงานแทนทูลกระหม่อม กรมหลวงพิชณุโลกฯ หลายอย่างรวมทั้งสภาภาษาด้วย

และนี่เองจึงเป็นต้นกำเนิดว่า เหตุใดงานของสภาภาษาไทย จึงต้องมีแถวทหารเรือ หรือ วงดุริยางค์ทหารเรือเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเป็นประจำ ทั้งนี้เพราะทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์ฯ ทรงกำกับวงดุริยางค์ทหารเรือมานาน งานภาษานั้นเป็นงานที่พูดานุกูตมาช่วยงานกันมาก จึงต้อง ใช้วงดนตรีบรรเลงเพลงฝรั่งเป็นพื้น ซึ่งกองดุริยางค์ทหารเรือถนัดอยู่แล้ว

มรดกกรรมของนาซารี ในราว พ.ศ. 2464 นั้น ทำให้แถวทหารบกขาดครู ทูลกระหม่อม กรมพระนครสวรรค์ฯ ทรงย้ายมากองทัพบกไม่เท่าไรก็ทรงพระเมตตาขอย้ายครูแถวคนสำคัญจาก

กองทัพเรือให้มาประจำที่กองดุริยางค์กองทัพบกนายหนึ่ง ท่านผู้นี้คือ **เรือตรีสุทธิ ศรีขญา** ต่อมาได้เป็นที่หลวงประสานดุริยางค์ ยศนายพันตรี และเป็นผู้บังคับกองแถว

ขอแทรกประวัติ ของ**พันตรีหลวงประสานดุริยางค์** (สุทธิ ศรีขญา) ไว้ในตอนนี้อ่า เดิมเป็นเพียงพลทหารแถวของวงดุริยางค์กองทัพเรือ เมื่อทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์ฯ เสด็จไปคุมการฝึกซ้อมแถวเพื่อกองทัพเรือบ่อย ๆ นั้น ก็ได้ทรงเห็นว่าเป็นคนดีมีฝีมือเป่าแตรคอร์เน็ตได้ดีเยี่ยมในวงการนั้น จึงโปรดปรานและทรงสอนให้เรียนโน้ต ตลอดจนเทคนิคการบรรเลง การอำนวยเพลง จนถึงแต่งเพลงและแยกเสียงประสานอย่างสมัยใหม่จะเสด็จไปไหนก็มักจะตามเสด็จใกล้ชิดเสมอ

ในปี พ.ศ. 2453 ทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์ฯ เสด็จไปควบคุมการก่อสร้างพระราชวังบ้านปืนที่เพชรบุรี นายสุทธิก็ตามเสด็จด้วย เมื่อทรงนิพนธ์เพลงแขกมอญบางขุนพรหมที่นั่น ก็บอกเพลงประทานด้วยพระโอษฐ์บ้าง เขียนประทานเป็นโน้ตลงมาบ้างให้นายสุทธิผู้นี้เป่าแตรคอร์เน็ตถวายเพื่อตรวจสอบจนเพลงนี้แล้วเสร็จ ความสามารถของนายสุทธิ ได้รับพระราชทานยศเป็นเรือตรี ทั้งยังทรงนิพนธ์เพลงพิเศษ ให้เป่าแตรคอร์เน็ตนำในวงเป็นแบบ คอร์เน็ตคอนแชร์โต ชื่อเพลงสุดเสนาะ ทรงทำทางเดี่ยวเพลงสารถิ 3 ชั้น สำหรับปีคลาริเน็ต และแตรคอร์เน็ต ประทานเพราะโปรดปรานว่าเป่าเก่งถูกพระทัย จนถึงทรงสั่งแตรคอร์เน็ตพิเศษ ทำด้วยโลหะเงินแท้ ๆ มาประทานเป็นส่วนพระองค์อีกด้วย การที่ทรงเลือกนายสุทธิ มาประจำที่กองทัพบกคราวนี้ จึงถือว่าเลือกคนเก่งทั้งทฤษฎีและปฏิบัติมาประทานให้แก่กองทัพบกโดยแท้

นายสุทธิ ศรีขญา จึงย้ายจากกองทัพเรือมาเป็นนายร้อยตรี ผู้ช่วยบังคับกองแถวทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ตามประกาศลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2465 ทำหน้าที่รองจากพันตรีพระยาวิชาวิทบริเทศ (ม.ร.ว.ชิต เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา) มาตั้งแต่ปีนั้นจนพระยาวิชาวิทบริเทศ พันตำแหน่งไปในปี พ.ศ. 2476 จึงเข้ารับตำแหน่งแทนมาจนถึง พ.ศ. 2492 จากนั้น **พันโทอรธ**

ศศิประภา จึงได้รับหน้าที่นั้นต่อไป

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังครองราชย์นั้น ทุกมณฑลทหารบกมักจะมีแถวเป็นประจำ มีทหารรับราชการในกองแถวเพิ่มมากขึ้น ความต้องการนักเป่าแตรก็มากขึ้นเป็นลำดับ จึงต้องมีการรับเด็กผู้ชายวันรุ่นมาฝึกหัดเรียนดนตรีไว้คอยส่งไปรับราชการ การรับนักเรียน มิได้เปิดเป็นโรงเรียน แต่รับความต้องการเป็นรายปีไปไม่มากคนนัก วงดนตรีมารวมที่นาสารีเคยควบคุมอยู่ ก็รับนักเรียนแถวทหารเข้ามาหลายรุ่น บางทีก็รับติดต่อกันทุกปี บางทีเว้นปี หรือสองปีไม่แน่นอน เมื่อกองดุริยางค์ที่พบต้องจัดหาทหารแถวส่งไปประจำทุกมณฑลคนก็ขาดไม่พอใช้ในราชการ การสอนก็เป็นแบบพี่สอนน้อง เรื่องนี้มีรายละเอียดซึ่ง**ครูเวส สุนทรจามร** ได้กล่าวไว้ในหนังสือแจกงานพระราชทานเพลิงศพของท่านเมื่อปี พ.ศ. 2524

ในสมัยปลายรัชกาลที่ 6 นั้นทหารบกที่ได้เล่าเรียนแถวฝรั่ง และเครื่องสายฝรั่งจนแตกฉานเป็นครูคนได้ก็มีหน้าตาขึ้น ท่านเหล่านี้ประจำอยู่ตามกองทหารแถวต่างกรมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กล่าวกันว่าทุกแห่งตั้งแต่ราบ 1 ถึงราบ 11 ล้วนมีทหารแถวประจำการทั้งสิ้น บางแห่งวงใหญ่บ้างเล็กบ้างกำลังพลไม่เท่ากัน เช่นทหารม้า มีทั้งแถวและเครื่องสาย

ครั้งเปลี่ยนแผ่นดินมาเป็นสมัยรัชกาลของสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้ไม่นานเกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ งบประมาณหลวงที่จะจ่ายก็จำเป็นต้องตัดทอนลงเป็นอันมาก จึงมีการปลดข้าราชการทั้งทหารและพลเรือนออกเป็นอันมาก เรียกว่า “**ตุลยภาพ**” กงทหารแตรบางแห่งถูกยุบมารวมกันและหลายสนคนต้องออกจากราชการ

ตัวอย่างที่เห็นชัดก็คือวงเครื่องสายฝรั่งของทหารม้าจะต้องถูกยุบลง ทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์ทรงคัดค้านว่ากองดุริยางค์ทหารม้า นั้นนอกจากจะใช้ประโยชน์ในการรับแขกเมืองเป็นอย่างดีแล้ว ยังมีคนดีฝีมือเยี่ยมสังกัดอยู่มาก จึงโปรดฯ ให้ยุบมารวมกับทหารมหาดเล็ก ย้ายมารวมกันที่กองทหารมหาดเล็กเชิงสะพานม้ชวานรังสรรค์ (คือที่ตั้งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ก่อนย้ายไปนครนายก) มีพันตรีหลวงประสานดุริยางค์เป็นผู้บังคับกอง อัยเป็นสถานที่แห่งเดิมที่พระยาวาทอตบรเทศ เคยเป็นผู้บังคับกองมาก่อนนั้น

การณจึงปรากฏว่า ที่กองทหารมหาดเล็กเชิงสะพานม้ชวานรังสรรค์นี้ ได้มีวงดนตรีถึงสามประเภท คือ **วงดนตรีไทย วงโยธวาทิต และวงเครื่องสายฝรั่ง** สมัยนั้นมีครูหลายคนทำหน้าที่ทั้งสอนและปฏิบัติการตามรับสั่งที่พอจะยกตัวอย่างได้ก็มี **จำเจริญ รักนาย** เป็นหัวหน้าวง (ต่อมาเป็นร้อยเอกเจริญ รักนาย) ซึ่งเป่าปี่คลาริเน็ตเก่งมาก นอกจากนี้ก็มี **ครูปลั่ง สีใส** เป็นผู้ฝีมือไวโอลินยอดเยี่ยม **ร้อยเอกแจ้ง วิเศษฤทธิ์** ซึ่งชำนาญในเรื่องปี่คลาริเน็ต แต่ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นคนเก่งฝีมือดีในกระบวนแตรทรัมเป็ตคือ **จำอัน ตีวิมล** (ต่อมาเป็นพันตรี) ท่านผู้นี้เป็นครูของครูเวส สุนทรจามร อีกคนหนึ่งคือ **ครูสนิท กอบัว** เป็นผู้สอนไวโอลินและ **ครูบุญรอด มีเฟื่องศาสตร์** ซึ่งสอนได้หลายเครื่องมือจนถึงเปียโนซึ่งสมัยนั้นหาคนเล่นได้้น้อย อาจจะกล่าวได้ว่า วงจุลดุริยางค์ได้เกิดมาแล้วตั้งแต่ครั้งนั้น

ร้อยเอกชุ่ม แยมเอิบสิน และจำเสถียร ชาญเจริญ ให้ข้อมูลว่า เมื่อท่านทั้งสองมาเป็นนักเรียนฝึกหัดในสมัยรัชกาลที่ 7 นั้น ครูดนตรีทั้งหลายที่ได้เอ่ยนามมานี้ ล้วนเป็นผู้ใหญ่ที่พร่ำสอนนักเรียนดุริยางค์ทหารบกมาทั้งนั้น การเรียนสมัยนั้นครูหนึ่งคนประกบศิษย์หนึ่งหรือสองคน เรียนอ่านและเขียนโน้ตเพลงไปพร้อม ๆ กับการฝึกเครื่องมือ เหนือไปกว่านั้น ยังมีผู้มีฝีมือมาร่วมบรรเลงขับร้องเวลามีงานใหญ่ ๆ นักเรียนสมัยนั้นมี **จำลิบเอก ขุนสำเนียงวิเวกร นายสนิท จินดาเทศ นายถวิล ลิทธิญา** สมัยนั้นไม่มีนักเรียนสตรีร่วมอยู่ในวงเลย

หน้าที่ที่ต้องทำเป็นประจำทุกวันคือเดินแถวไปกระทรวงกลาโหม ผ่านถนนราชดำเนินตลอดสาย โดยเป่าแตรไปตลอดทาง ดังนั้นทหารแตรชุดนี้จึงชำนาญเพลงและได้เพลงมากเพราะกว่าจะเดินถึงกระทรวงกลาโหมก็เปลืองเพลงเป็นอันมาก

ร้อยเอกเชื้อ เอี่ยมบริสุทธ์ ให้ข้อมูลว่าทูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์เคยเสด็จมาที่กองดุริยางค์ในพิธีไหว้ครูทุกปี โดยทรงปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้อ่านโองการ นาน ๆ จะเสด็จลงมาคุมการฝึกซ้อมบ้างและประทานคำอธิบายถึงหน้าที่ซึ่งเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นเวลาบรรเลงรวมกัน ไม่ปรากฏว่าทรงเคี้ยวเข็ญนักดนตรีเท่ากับที่เคยทรงเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 (ที่วงดุริยางค์กองทัพเรือ) อาจจะเป็นเพราะทรงมีพระภารกิจอื่นที่สำคัญกว่า

ในปี พ.ศ. 2478 ได้รับนักเรียนดุริยางค์ฝึกหัดเป็นรุ่นแรก เท่าที่สำรวจรายชื่อได้ก็มี นายชุ่ม แยม์เอปสิน นายจำรัส น้อยทิพย์ นายบุญสม นบเคชนทร์ นายแสวง ป่านอำไพ นานพิม นิตย์ แสง นายเฉลิม นาคทอง นายถนอม อารมณดี นายสมศักดิ์ นกพึ้ง และนายชาญ มากเจริญ ทั้งหมดที่กล่าวนามมานี้ ได้มาให้ข้อมูลในการเขียนประวัติคราวนี้คือ พ.ต. เฉลิม นาคทอง พ.ท. ถนอม อารมณดี ร.ต. ชุ่ม แยม์เอปสิน ซึ่งในปี 2529 ที่ให้ประวัตินี้ ต่างก็มีอายุร่วม 70 ปีด้วยกันทั้งสิ้น

ดุริโยธิน ศิลปินสี่เขียว

ในปี พ.ศ. 2479 หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ 4 ปี กองดุริยางค์ทหารบกก็ได้รับคำสั่งให้จัดตั้งวงดนตรีสากลประเภท “หัตถดนตรี” ขึ้น ผู้ที่ให้การสนับสนุนวงดนตรีใหม่นี้คือ พลเอกมังกร พรหมโยธี (หลวงพรหมโยธี) จัดเป็นวงใหญ่มีนักดนตรีมากถึง 20 กว่าคน

ในส่วนที่เกี่ยวกับวงดนตรีสากลของกองทัพบกนี้ ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญก่อให้เกิดความเจริญท่านหนึ่งคือ **ครูจำปา เล่มสาราญ** ท่านผู้นี้เดิมเป็นศิษย์ (รุ่นที่ 2) ของ**พระเจนดุริยางค์** (ปีติ วาทยากร) เคยอยู่กรมทหารมาก่อน แล้วย้ายมาอยู่กองตำรวจ ร.พัน3 เชียงสะพานมีฆวานรังสรรค์ เมื่อปี 2475 นอกจากจะแต่งเพลงไทยสากลให้แก่วงแล้วยังเป็นหัวหน้าวงที่เข้มแข็งมากที่สุดในยุคแรกเริ่มของเพลงไทยสากล

กองตำรวจ ร.พัน3 ได้ย้ายที่มายังสถานที่ใหม่ ณ ถนนโยธี ท่งพญาไท เมื่อปี 2480 สมัยนั้นยังเป็นทุ่งนาเปลี่ยวมาก และมี**พันตรีหลวงประสานดุริยางค์** (สุทธิ ศรีชญา) เป็นผู้บังคับกอง จำสับ เอกประดิษฐ์ คล่องสู้ศึก เป็นแบนด์มาสเตอร์วงโยธวาทิต เนื่องจากเนื้อที่กว้างขวางมีบ้านอยู่รวมกันได้สบายขึ้น ยุคนี้ เป็นสมัยประชาธิปไตยแรกเริ่มที่ท่านผู้นำต้องการให้ไทยทันสมัยทัดเทียมต่างประเทศในด้านวัฒนธรรม จึงต้องใช้ดนตรีเพื่อการบันเทิง เช่นงานเต้นรำบ่อยขึ้น **พลเอกมังกร พรหมโยธี** (หลวงพรหมโยธี) ได้สนับสนุนให้สร้างวงหัตถดนตรีคือวงสากลขึ้น วงนี้คือวง “**ดุริโยธิน**” ซึ่งมีกำเนิดในปี 2483

นอกจากพลเอกหลวงพรหมโยธีจะสนับสนุนแล้ว ท่านยังได้แต่งเพลงไทยสากลที่มีชื่อเสียงไว้หลายเพลง อาทิ เพลงสวนงามดี เพลงศาลารวมใจ และเพลงไทยบุรพา ส่วนเพลงเอกของครูจำปา หัวหน้าวงที่มีชื่อก็ได้แก่ เพลงเพื่อนรักเก่า เพลงมนตร์เสน่ห์ และเพลงบุญไม่ถึง ทั้งสามเพลงนี้มีชื่อมาก่อนตั้งวงในปี 2483

ความต้องการนักร้องสตรีเกิดขึ้นในยุคนี้ เพราะมีวงดนตรีสากลในหน่วยราชการอื่นแข่งขันกันอยู่ด้วย อาทิ วงดนตรีกรมโฆษณาการ คุมวงโดยครูเอื้อ สุนทรสนาน วงดนตรีทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ คุมวงโดยครุฑนารถ ถาวรบุตร ดังนั้นวงดุริโยธินจึงรับนักร้องสตรีมาประจำการตั้งแต่ก่อนปีน้ำท่วมใหญ่ 2485 นักร้องสตรีคนแรกที่ทำชื่อเสียงมากคือ **ประมวล รัศมิทัต** ชื่อเสียงดี

มาก นอกจากนั้นก็มี **ประหยัด ไชศิริ เบญจมา ตุงคมนตรี ชะอวบ ฟองกระสินธุ์ และเฉลา ประสพสารณ์** เป็นอาทิ ส่วนนักร้องชายก็ได้แก่ **เชาวน์ แคล้วคล่อง แสงนภา บุญยราศรี และวัฒนา บุญยเกียรติ**

นักดนตรีที่ช่วยงานมากในคราวนั้นก็มี **ส.ท. ทองคำ บัวแก้ว จำเทียบ ไพรีเกรง จำชูป ไพรีขยายต นักแต่งเพลงเอก ๆ** ยุคนั้นก็มี **ม.จ. ศิวากร วรวรรณ (ต. เฉิดฉวี) และส. เกตุศิริ** เป็นต้น

เมื่อการเล่นดนตรีสากลดำเนินไปไม่นานก็มีตลกหน้าวงดนตรีเพิ่มขึ้น อันได้แก่ชุดนักแสดงที่พบก็มีเครื่องหมายดอกจันท์ คือ **จำริญ หนวดจิม ยรรยงค์ จมูกแดง (โปรงน้ำใจ) ประสาน ปัทมเวณู ซ้อย พันธกาญจน์ สาหัส-บุญหลง อธิก อรรถจินดา และไสว ฉายศรี** เป็นต้น นำความครื้นเครงให้แก่ผู้ชมจนเลื่องลือไปทั่วทิศ

เพลงที่เด่นดังในยุคนั้น มีเพลงมหาอาณาจักรไทย ของ **ม.จ. ศิวากร วรวรรณ** ร้องต้นเสียงโดยประหยัด ไชศิริ เพลงมาร์ชสามกองทัพบก (มิตรา และเชาว์ ประพันธ์ วัฒนา และประหยัดขับร้อง) งานดนตรีของดุริยางค์อินเดียนเด่นดังมาตลอดสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการบันทึกแผ่นเสียงหลายครั้งกับห้างตรากระต่ายของนาย **ต.เง็กชวน บางลำพู**

ประมาณพ.ศ. 2490 ก็รับนักร้องใหม่เพิ่มขึ้น รวมทั้งนักดนตรีที่มีมาแต่เดิมก็เริ่มมีชื่อเสียงขึ้นเป็นที่รู้จักในวงการเพลงไทยสากล อาทิ **ประยูร ชีรานนท์** ซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในการฝึกนักร้อง **เชาวน์ แคล้วคล่อง** ซึ่งทั้งร้องเพลง เล่นกีตาร์ และแต่งเพลง **เป็รื่อง ขึ้นประโยชน์** ซึ่งมีชื่อเพราะแต่งเอกขึ้นในครั้งนั้นหลายเพลง นักร้องบางคนย้ายวงดนตรีไปอยู่กองทัพอากาศ ย้ายไปกองสลากกินแบ่ง และวงดนตรีเอกชนอีกหลายวง ที่เข้าใหม่ในยุคหลัง 2490 ก็มี **แน่งน้อย สุวรรณรัตน์ ชลอ ไตรครอง สอน จงรักษ์ ขึ้นประโยชน์ นคร ถนอมทรัพย์ (กุงกาติน)** ซึ่งแข่งขันกับวงดนตรีสามสมอของทหารเรือในยุคนั้น นำความเจริญทางดนตรีและวิชาการมาสู่กองทัพไทยเป็นอันมาก

วงดุริยางค์กองทัพยุคนั้น ต้องเรียกว่ามีชื่อเสียงมาก นักดนตรี นักแสดงทุกคนเป็นที่รู้จักคุ้นเคย ได้รับความเมตตาจากนายทหารชั้นผู้ใหญ่ อาทิ พลเอกหลวงสุทธินาถ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ราชการเป็นที่เชิดหน้าชูตามากมาย จนถึง 2492 พันตรี หลวงประสานดุริยางค์ที่เกษียณอายุราชการไปและครูจำปา เล่มสำราญก็มาถึงแก่กรรมในปี 2493 เชาว์ แคล้วคล่องก็ขึ้นมารับหน้าที่แทนอยู่ระยะหนึ่ง แล้วย้ายไปคุมวงวายุบุตรให้กองสลากกินแบ่งตามที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ขอตัวไป

ปี 2492 กองดุริยางค์ที่พบได้ **พันโทอรธ ศติประภา** มาเป็นผู้บังคับกองระยะหนึ่งประมาณ 1 เดือนแล้วเปลี่ยนเป็น **พันโทกฤษณ์ สีวะรา** ในปี 2492 ช่วงนี้ดนตรีของทัพบกผลิตผลงานออกสู่ประชาชนมาก เป็นยุคทองของทัพบกอย่างแท้จริงเพราะเป็นระยะเวลาที่วงดนตรีกองทัพบกกำลังดังสุดขีด โดยมีวงถึง 4 ประเภท คือวงดนตรีไทย อันประกอบด้วยปีพาทย์ที่ใช้ในราชการ วงโยธวาทิต อันเป็นวงหลักของกองดุริยางค์มาแต่เดิม วงจุลดุริยางค์ วงหัตถดนตรีคือวงดุริยางค์โยธินที่ขึ้นชื่อลือชา นักดนตรีมีหลายรุ่นสับเปลี่ยนกันปฏิบัติหน้าที่เพราะมีความรู้ความสามารถคล่องตัวขึ้นกว่าแต่ก่อนมากมาย

เริ่มต้นตรีไทยในงานศพเพื่อน

ขอย้อนหลังกลับไปกล่าวถึงวงดนตรีไทย หรือวงปี่พาทย์ของกองดุริยางค์ทหารบกที่มีการพัฒนามาเป็นอย่างไรหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ทราบกันอยู่ว่า วงดุริยางค์กองทัพบก มีวงปี่พาทย์ของตนเองคู่มาที่วงโยธวาทิตแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ปฏิบัติหน้าที่เวลาจะมีงานพิธีต่าง ๆ ตามสมควร แต่มิได้มีการกำหนดแต่งตั้งอัตรากำลังอย่างเป็นทางการ คงใช้นักดนตรีวงโยธวาทิตบางคนที่เป็นดนตรีไทยมาจัดเป็นวงปี่พาทย์ขึ้น จัดเป็นงานเฉพาะกิจ

บุคคลสำคัญที่ร่วมเล่นปี่พาทย์ในยุคนั้นก็ มี ยรรยงค์ โปร่งน้ำใจ มือกลองบันลือโลก ประธานปี่ทมเวณู เป่าปี่ ร้อยเอกนพ ศรีเพชรดี สามารถตีระนาดเอก ระนาดทุ้มและฆ้องวงได้เป็นอย่างดี เข้าใจว่าทั้งสามคนนี้จะมาอยู่ในวงที่พบกตั้งแต้อยู่ ร.พัน 3 ที่เชิงสะพานม้ชวานรังสรรค์เพราะตามประวัติของครุฑนพและครูยรรยงค์ บันทึกว่าเข้าเป็นทหารอยู่กองดุริยางค์มาแต่ปี พ.ศ. 2475 และยังมีผู้ร่วมงานอีกอาทิ ส.อ. พังพอน แดงสีบพันธุ์ ส.อ. ฉ่ำ เกิดใจตรง และแม้แต่นายเทวาประสิทธิ์ พาทย์โกศล ก็เคยมาเป็นทหารในวงดนตรีไทยอยู่พักหนึ่ง

ข้อสังเกตก็คือ พันตรีหลวงประสานดุริยางค์ (สุทธิ ศรีชญา) นั้นท่านเป็นศิษย์ของท่านครูจางวางทั่ว พาทย์โกศล แห่งบ้านวัดกัลยาณมิตร จางวางทั่วเป็นหลักสำคัญของวงดนตรีวังบางขุนพรหมของมูลกระหม่อมกรมพระนครสวรรค์ฯ มีศิษย์มากมายจึงได้คนจากบ้านท่านครูจางวางทั่วที่เคยอยู่ในวงวังบางขุนพรหมมาช่วยงานเพราะปี 2475 วงปี่พาทย์วังบางขุนพรหมเลิกหลังปฏิวัติก็มีนักดนตรีวังมาก อายุอานามก็เป็นหนุ่มฉกรรจ์ทั้งนั้น จึงไม่เป็นการแปลกที่จะได้มาอยู่ประจำวงโยธวาทิต และใช้การในวงปี่พาทย์ไปพร้อมกัน

ร.อ. นพ ศรีเพชรดีเคยเล่าว่า ปี 2483 นั้นแถววงที่พบกต้องเดินทางไปราชการที่ปราจีนบุรี และนครศรีธรรมราช ปี 2484 ไปถึงเสียมราชู พระตะบอง ทหารที่เจ็บตายต้องมาผาศพเมื่อใดก็ต้องยกวงปี่พาทย์ไปทำเพลงวงจุลดุริยางค์ก็ต้องการคนเขียนโน้ตเพลง เลือกเอาเพลงไทยสองชั้นง่าย ๆ ที่ไพเราะ ท่านต้องทำงานหนักหลายอย่างในเวลาเดียวกันเพื่อช่วยราชการทุกวงไป

มาถึงสมัยที่พลโทผิน ชุณหะวัณ เป็นผู้บัญชาการทหารบกได้เล็งเห็นว่ากองทัพบกควรมีวงดนตรีไทยให้เป็นเรื่องเป็นราว เพราะต้องใช้ในพิธีการมากขึ้น จึงได้อนุมัติงบประมาณให้ซื้อเครื่องมอญชุดใหญ่ ได้ของชิ้นเอกจากบ้านดนตรี จังหวัดเพชรบุรี อันเป็นของตระกูล “พาทย์กุล” โดยครูเดือน พาทย์กุล เป็นผู้ยืมตีขายให้ เพราะเห็นว่าดุริยางค์กองทัพบกต้องออกงานพระราชพิธี งานพระราชทานเพลิงศพทหารที่เสียชีวิตบ่อย ๆ ควรมีเครื่องมอญงาม ๆ สมศักดิ์ศรีไว้ใช้

ระหว่างเปลี่ยนรัชกาลที่ 8 และที่ 9 นี้ วงดุริยางค์ทัพบก ยังได้คนดีมีฝีมือทางปี่พาทย์มาช่วยอีกหลายคนก็ควรบันทึกไว้ได้แก่ จำชวน ขอบชื่นสุข ซึ่งย้ายจากทหารบกหลวงบุรี เพราะยุบกองแถววงที่นั่นมาประจำเมื่อปี 2489 และได้เป็นผู้ปรับวงดนตรีไทยด้วยเป็นผู้ใหญ่และเป็นศิษย์บ้านท่านครู

จางวางทั่วมาก่อน เรียกว่าพวกเดียวกันทั้งหมด วงปีพาทย์เป็นรูปเป็นร่างชัดเจน **ร.ท. ผาด แพห่งษ์** ดูแลอยู่ในตอนต้น เพราะถือว่าวงปีพาทย์ยังเป็นส่วนหนึ่งของวงโยธวาทิต จากนั้นจึงได้**จำเชื้อ**

จำถนอมมาควบคุมตามลำดับ

ถึงกระนั้นก็ยังมิได้มีการตั้งอัตรานักดนตรีไทยแต่อย่างเป็นทางการจนถึงปี พ.ศ. 2499 เริ่มคลี่คลายมีอัตราค่อนข้างชัดเจนและเป็นอัตรากำลังพลสำหรับดนตรีไทยแท้ ๆ เมื่อปี 2505

สำหรับวงอังกะลุงกองทัพบกนี้ มีมาแต่เดิมแล้วตั้งแต่สมัย ร.พิน 3 ใช้ในงานเป็นครั้งเป็นคราวสลับกับวงปีพาทย์ จนถึงสมัยพลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปทำหน้าที่ทูตวัฒนธรรมและไปเยือนปะเทศลาว จึงได้ปรับปรุงขึ้นใช้ในราชการคราวนั้น **หลวงสุทธิสารธรรณกร**เป็นคนแรกที่แนะนำให้วงอังกะลุงบรรเลงเพลงฝรั่งจึงต้องเหลาอังกะลุงชนิดครึ่งเสียงขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจาก**ครูเฉลิม และครูเบญจางค์ บัวทั้ง**

กองทัพบกจึงเป็นวงดนตรีที่ใช้อังกะลุงบรรเลงเพลงสากล ใช้เสียงสากล และใช้นั้ตสากลบรรเลงเป็นแห่งแรกในเมืองไทย สามารถบรรเลงประเภทป๊อบได้เป็นอย่างดี

นักดนตรีไทยในสมรภูมิ

ผู้บังคับกองดุริยางค์ทหารบกคนต่อมาคือ **พันโทเกษม สิวะรา** (พ.ศ. 2490-2493) อันเป็นระยะครบรอบ 10 ปี ของวงดนตรีดุริยางโยธิน และเป็นระยะเริ่มแรกของการส่งนักดนตรีในกองดุริยางค์ไปราชการทหารที่ประเทศเกาหลี ยุคนี้ มีนักร้อง นักดนตรี นักแต่งเพลง มาร่วมงานกับกองทัพบกอีกหลายคน ผลิตทั้งเพลงไทยสากล และเพลงร่ำวงออกสู่ตลาดเพลงไม่ใช่น้อย

ผลงานช่วงนี้มีมากมายเกินจะบรรยายได้หมด เพลงสนุก ๆ ของเบญจมินทร์ ของกุ๊กกาติน (นคร ถนอมทรัพย์) เพลงใครลองก็เชียว (ของ ป.ชื่นประโยชน์ และมงคล อมาตยกุล ประหยัด ไชศิริ ร้อง) เพลงฉันอยากเรียนรัก (ทิพย์วรรณ และชุ่ม แยมเอิบสิน ประพันธ์ อัมพร ท้วมวระเดช ขับร้อง) เพลงไทยวัฒนธรรม (พิมพ์วรรณ ประพันธ์ ขับร้องหมู่) เพลงร่ำวงชื่อช่อมาลี เพลงผู้ชายมารยา เพลงน้ำผึ้งในพระจันทร์ เพลงลมพัดสะบัดโบก เพลงเสียงสังข์ เพลงดารารธรรมศาสตร์ ตลอดจนเพลงชื่อหงษ์เหิร ที่เลิศ ประสมทรัพย์ขับร้อง ล้วนเป็นผลงานที่บันทึกแผ่นเสียงกับห้าง ต.เง็กชวน ทั้งสิ้น

ที่สมควรจะบันทึกไว้เป็นเกียรติประวัติของวงดนตรีสากล กองดุริยางค์กองทัพบกก็คือ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันให้บันทึกเสียงเพลงพระราชนิพนธ์ เมื่อราวปี พ.ศ. 2492-2493 **เวลา ประสพสาธน์** ได้เป็นผู้ขับร้องเพลงสายฝน วัฒนา บุญยเกียรติ ประหยัด ไชศิริ และพวงทิพย์... ร่วมกันร้องเพลงชะตาชีวิต **เชาน์ แคล่วคล่อง รำเพย และวัฒนา** ร้องเพลงยามเย็น **รำเพยและนคร ถนอมทรัพย์** ร้องเพลงดวงใจกับความรัก

เวลาร้องเพลงแสงเดือน (เป็นเพลงพระราชนิพนธ์เพลงแรกที่สุด) และใกล้รุ่ง เพลงพระราชนิพนธ์ชุดนี้ เป็นที่เลื่องลือไปทั่วประเทศในยุคนั้น

พันโทเกรียงไกร อัตตะนันทน์ ได้ย้ายมาเป็นผู้บังคับกองดุริยางค์ทหารบกกระยะสั้น ๆ ในปี พ.ศ. 2493 และปีเดียวกันนั้น พันโทอุดม สุขมาก ก็เข้ารับตำแหน่งแทนจนถึงปี พ.ศ. 2497 อันเป็นระยะเวลาที่ทหารแตรจากกองดุริยางค์กองทัพบกออกไปราชการในสงครามเกาหลี

คุณใหญ่ นภายนต์ หัวหน้างานบันเทิงกรมประชาสัมพันธ์ปัจจุบันให้ข้อมูลในตอนนี้อ่า ทหารแตรที่ไปราชการเกาหลีนั้น มิได้ไปทำหน้าที่บรรเลงเพลงเพื่อบำรุงขวัญแต่ต่างคนต่างไป

หลายรุ่น นับตั้งแต่ปี 2493 รุ่นละ คนสองคน มีพันโทถนอม อารมณดี ร้อยเอกชุ่ม แยมเอิบสิน คุณใหญ่ นภายนต์ คุณเลิศ ประสมทรัพย์ ประสาท แก้วอุทัย บันเทิง ปัทมเวณ อุลิต ธรรมประสิทธิ์ ธนิต ผลประเสริฐ แสง ปานอำไพ จากกรมกองอื่นไปสมทบ ขณะนั้นกองพันพยุหคณน้อยของไทยเรามีชื่อดีเด่นในเรื่องความดีเดี่ยวกว่าหลายยี่งัก เมื่อนักดนตรีทหารจากหลายแหล่งไปสมทบกับนักดนตรีที่มาจากกรมกองอื่น ก็สามารถจัดขึ้นเป็นวงแจ๊สได้อย่างสบายที่เกาหลี โดยมี ธนิต ผลประเสริฐ จากกรมประชาสัมพันธ์เป็นหัวหน้าวง เลิศ ประสมทรัพย์ เป็นนักร้องประจำ

วงดนตรีคนไทยชุดนี้สามารถบรรเลงเพลงประเภท “ดิกซีแจ๊ส” ได้ดีจนฝรั่งสงสัยว่า มากันคนละทิศละทางไม่ได้ซ้อมกันมากจนจึงเล่นได้ดี วันสหประชาชาติที่ 24 ตุลาคม ไทยเราได้จัดรายการโชว์ครั้งใหญ่ที่นครโตเกียว มีทั้งดนตรี ชกมวยไทย ฯลฯ ทั้งนี้มี พันโทอำนาจ โสมนัส

พันโทศิริ ศิริมณฑล พันโทเฉลิม และ ร.ท. ประยุทธ์ จารุมณี ร่วมกันคิดจัดเป็น “แวลูเอตี้โชว์” โดยทหารไทย

ปรากฏว่า ผลงานดีเด่นได้รับรางวัลที่ 1 ชนะการแสดงที่มาจากประเทศต่าง ๆ ถึง 12 ประเทศ โดยมีนักดนตรีทหารจากเมืองไทยทำหน้าที่พร้อมเพรียงกัน นำชื่อเสียงมาสู่มาตุภูมิเป็นอย่างดี ความสามารถในการเล่น “ดิกซีแจ๊ส” นั้นสูงส่งมาก ขณะนั้น ญี่ปุ่นยังไม่เก่งดนตรีและไม่ทันสมัยเท่ากับไทยเลย เมื่อได้ที่ 1 แล้ว ก็เลยได้มีโอกาสไปเที่ยวอีกหลายแห่ง เพื่อนำผลงานไปโชว์ แม้แต่ที่อยู่พักของนายทหารชั้นผู้ใหญ่วงพิเศษจากเมืองไทยก็ได้มีโอกาสไปแสดงทั้งนั้น

พันโทอุดม สุขมาก เป็นผู้บังคับกองดุริยางค์ที่ทุ่งพญาไท มาจนถึงปี พ.ศ. 2497 พันโทศิริ ธิรพัฒน์ ก็เป็นผู้บังคับกองแตรวงต่อไปอีกจนถึง พ.ศ. 2513 ในระยะนี้เองได้มีการโยกย้ายกองดุริยางค์ จากทุ่งพญาไทมาตั้งอยู่ถนนวิภาวดีรังสิต เมื่อปี พ.ศ. 2513 และอยู่ที่ปัจจุบันนี้ตลอดมาจนถึงวันที่เขียนบทความนี้

ปลุกกระแส แพร่ความมั่นคง

พันเอก ศิริ ธิรพัฒน์ เป็นผู้บังคับกองดุริยางค์อีกท่านหนึ่งที่อยู่ในตำแหน่งนานถึง 12 ปี คือระหว่าง พ.ศ. 2502 ถึง 2514 เมื่อเปรียบเทียบกับงานบริการดนตรีเพื่อกองทัพและประชาชนในยุคนั้น

แล้ว งานหลักก็มีมากมายได้ขาดหายไปจากเดิม แต่งานออกสู่ประชาชนมองดูเหมือนว่าจะลดไปเพราะ มีวงดนตรีเอกชนตั้งขึ้นมากมายราวกับดอกเห็ด ประจวบกับกำลังอยู่ในระยะเวลาเคลื่อนย้ายจาก พญาไทมาอยู่ถนนวิภาวดีรังสิต จึงเป็นระยะที่ต้องควบคุมการก่อสร้าง เคลื่อนย้ายกำลังเพื่อการ เป็นอยู่ใหม่ที่ดีกว่า

สมัยของ**พันเอกอาทิตย์ วิเศษสินธุ์** เป็นสมัยที่เปลี่ยนชื่อเป็น “**กองดุริยางค์มณฑล ทหารบกที่ 1**” ระหว่างปี พ.ศ. 2517 ถึง 2521 อันเป็นระยะเวลาการก่อสร้างบ้านในอาณาเขต กว้างขวางร่วม 17 ไร่ที่ถนนวิภาวดีรังสิต ได้มีการแบ่งหน่วยงานขึ้นใหม่ สร้างโรงเรียนดุริยางค์ ทหารบกขึ้นเป็นหลักเป็นฐาน และขยายกำลังเกิดเป็นวงดนตรีประเภทต่าง ๆ ประเภทหลายวง มีการตั้งอัตรากำลังแยกประเภทวงอย่างเด่นชัด รับนักดนตรี นักร้อง นักเรียนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

ช่วงระยะเวลาระหว่างปี 2514 – 2516 เป็นระยะที่มีการผันผวนทางการเมืองอย่าง ร้ายแรง เป็นระยะที่เกิดความแตกแยกวุ่นวาย กระทบกระทั่งสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ช่วงนี้เองกองดุริยางค์กองทัพกลับมามีหน้าที่สำคัญใหญ่อีกครั้งด้วยการช่วยบำรุงขวัญ และปลุกใจประชาชนคนไทยให้รักชาติและรู้หน้าที่อันพึงปฏิบัติ เพื่อทรงไว้ซึ่งเอกราชของชาติ ด้วยความร่วมมือระหว่างพันเอกประเชาว์ เผ่าจินดา พันเอกชูศักดิ์ ภัทรนาวิน พันโทชูชาติ พิทักษา กร ซึ่งล้วนเป็นบุคคลสำคัญของกองดุริยางค์ทหารบกขณะนั้นเห็นความสำคัญในการสร้างเพลงปลุก ใจขึ้นใหม่สองเพลงด้วยกันคือ **เพลงหนักแผ่นดิน** และ**เพลงสุดแผ่นดิน** ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีขึ้น ต่อประชาชนคนไทยในชาติ ติดตามด้วยเพลงไทยสามัคคี เพลงเมืองหน้ากังวล ฯลฯ

ได้มีการบันทึกเสียงที่ห้างแผ่นเสียงคิงส์ซาวนด์ โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคุณ **อำนาจ สอนอิมศาสตร์** (คู่ ย ฦ บางน้อย) เรียกว่าประสบความสำเร็จน่าชื่นชมมากทั้งเพลงหนัก แผ่นดิน และเพลงสุดแผ่นดิน ดังกระหึ่มไปทั่วทุกทิศด้วยเสียงร้องอันให้อารมณ์เป็นเลิศ ทั้งเพลงสุด แผ่นดินและหนักแผ่นดินนั้น เรียบเรียงเสียงประสานโดย**พันโทชูชาติ พิทักษาการ** ประพันธ์คำร้อง โดย**พันโทบุญส่ง หักฤทธิ์ศักดิ์** (เพลงหนักแผ่นดิน) และ **ส.อ. พรเลิศ สารณียคุณ** (เพลงสุดแผ่นดิน) ชัยร้องโดย **ร.ท.หญิง ศิริจันทร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา** เป็นต้นเสียงคนสำคัญร่วมกับหมู่ นักร้องชาย หญิง

ทั้งพันเอกประเชาว์ เผ่าจินดา อดีตหัวหน้ากองดุริยางค์ทหารบก ที่ได้ร่วมงานขึ้นเอก ดังกล่าวมาแล้วนั้น ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับกอง กองดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ 1 (พ.ศ. 2517 – 2521) และพันโทชูชาติ พิทักษาการก็ได้เลื่อนยศเป็นพันเอกได้เป็น รรก. ผู้บังคับกองดุริยางค์ ทหารบก (2521 – 2522) จากนั้นจึงถึงสมัยของ**พันเอกชโล คงสุวรรณ** ซึ่งตรงกับปี 2522 - 2528 ก่อนที่จะเปลี่ยนมาเป็นผู้บังคับกองคนปัจจุบันคือ **พ.อ. วัฒน์ เกิดสว่าง**

ดนตรีของทหาร ผลงานของชาติ

สมัยของพันเอกชโล คงสุวรรณนั้น เป็นอีกสมัยหนึ่งที่กองทัพบกได้ทำหน้าที่อนุรักษ์ดนตรี เป็นงานใหญ่ที่ควรจะได้บันทึกไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากแต่พระโอรส และพระธิดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต จะทำบุญฉลองครบรอบ 100 ปีพระชันษาสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นี้ ในปี 2528 ในฐานะที่ได้ทรงรับราชการเป็นประโยชน์มหาศาลต่อประเทศชาติมาช้านาน และต้องประสบภัยพิบัติทางการเมือง ในวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ ในการจัดงานคราวนี้ พระเจ้าวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง พระธิดาองค์ใหญ่ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

ได้ทรงนำความขึ้นกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่องเพลงพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ วามีอยู่มากทั้งที่กองดุริยางค์กองทัพบกและทัพเรือสมควรจะได้รวบรวมขึ้น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ จึงทรงมีพระบัญชาให้ติดต่อขอกำลังความร่วมมือในการบันทึกเสียงเพลงเหล่านั้นจากกองทัพบก กองทัพเรือ และกรมตำรวจ กองทัพบกในความอำนวยการของพันเอกชโล คงสุวรรณ ได้รวบรวมงานบันทึกเสียงคราวนี้กับทหารเรือและตำรวจ ได้ผลงานเป็นเพลงพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ มากกว่า 70 เพลง บันทึกเสียงทั้งเก็บไว้เป็นต้นฉบับ และออกจำหน่ายเป็นการกุศลเพื่อเป็นทุนดำเนินการห้องสมุดดนตรีทุกเล่มพร้อมปริทัศน์ นับเป็นงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมครั้งใหญ่ และช่วยเผยแพร่เกียรติคุณของสมเด็จพระเจ้าฟ้า

ทั้งสองพระองค์ ร.ท. สนม น้อยเล็ก หัวหน้าวงโยธวาทิตและคณะได้ดำเนินการนี้แล้วเสร็จอย่างรวดเร็ว โดยมีพันโทวิชิต โทไทย เป็นผู้อำนวยการเพลง คุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ เป็นผู้ฝึกซ้อมตามพระบัญชา

ต่อจากนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังได้ทรงพระกรุณาให้ส่งนักดนตรีเข้าไปรับราชการในการชำระและทำการบันทึกโน้ตเพลงเก่าทั้งหลายบรรดาที่มีอยู่ในกองดุริยางค์ทั้งสามเหล่าทัพ และของกรมตำรวจ จัดรวบรวมขึ้นเป็นการถาวร โดยทำงานติดต่อกัน สัปดาห์ละสามวันเป็นเวลาติดต่อกัน 3 ปี เศษ จนบัดนี้ก็ยังปฏิบัติกรอยู่เป็นประจำมิได้ขาด อันจะเกิดเป็นประโยชน์ส่วนรวม และเป็นสมบัติของชาติต่อไปอีกนานแสนนาน

ปัจจุบันนี้ กองดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ 1 อยู่ในบังคับของพันเอกวัฒน์ เกิดสว่าง ได้แบ่งหน่วยปฏิบัติการออกเป็น 6 ส่วนงานดังนี้

1. กองบังคับการ ผบ.ตย.ทบ. พันเอกพิเศษ วัฒน์ เกิดสว่าง
2. แผนกดนตรี หน.ดนตรี ตย.ทบ. พันโทบุญเลิศ ภาคสุวรรณ มีวงดนตรีต่าง ๆ ในสังกัดดังนี้
  - 2.1 วงโยธวาทิต ร.ท. สนม น้อยเล็ก เป็นผบ. หมวด (หัวหน้าวง)
  - 2.2 วงดนตรีสากล ร.ท. อำพัน กิจประเสริฐ เป็น ผบ. หมวด (หัวหน้าวง)

- 2.3 วงศ์ดนตรี ร.ท. ศุภชัย เอื้อเฟื้อ เป็น ผบ. หมวด (หัวหน้าวง)
- 2.4 วงดนตรีไทย ร.ท. สนั่น น้อยเล็ก เป็น ผบ. หมวด (หัวหน้าวง)
3. แผนกวิทยากร หน.วิทยากร ดย.ทบ. พันโทสังเวียน ครอบครอง
4. แผนกบริการ หัวหน้าบริการ ดย.ทบ. พันตรี ศักดิ์สิทธิ์ เพชรสว่าง
5. หมวดดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ 1 ร.อ. พิสิทธิ์ โปรงน้ำใจ เป็น ผอ. หมวด (หัวหน้าวง)
6. โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก รอง ผบ.รร.ดย.ทบ. พันเอกกิจ วรรณะ

บทความนี้ที่ท่านได้อ่านมาโดยตลอดนี้ เดิมได้เขียนขึ้นสำหรับงานไหว้ครูกองดุริยางค์

กองทัพบก 2529 โดยที่ พันเอกพิเศษวัฒน์ เกิดสว่าง ได้ดำริให้มีการรวบรวมประวัติความเป็นมาของ กองดุริยางค์กองทัพบก ด้วยเห็นว่ากาลเวลาได้ผ่านมานาน หากนับแล้วจะเป็นเวลากว่า 120 ปี ที่กองทัพบกได้เริ่มกิจการแต่รวมมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงรัชกาลปัจจุบัน ถึง 6 แผ่นดิน

เมื่อสำรวจข้อมูลทั้งเอกสาร และบรรดาบุคคลที่สามารถให้การในเรื่องอันเป็นรายละเอียด

แล้วปรากฏว่า มีข้อมูลมากมายเกินที่จะเรียบเรียงให้สมบูรณ์แบบได้ในเวลาอันสั้น จึงได้มอบหมายให้ จัดทำบันทึกเป็นประวัติสังเขปขึ้นก่อน ดังที่ท่านได้อ่านมาแล้วนี้ ส่วนรายละเอียด จะได้มีการศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงเล่มในโอกาสต่อไป

พระนาม และนามผู้บังคับบัญชา ในอดีตถึงปัจจุบัน

ลำดับ	ยศ พระนาม นาม	ดำรงตำแหน่ง	ตั้งแต่-ถึง
1.	พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า สุข สวัสดิ์	ผู้บังคับกองแถว มหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ	2414-2420
2.	พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าดิศวรร กุมาร (นายพลโท พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ)	มหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ	2420-2461
3.	พันตรี พระยาวิชาติบรเทศ (ม.ร.ว. ชิต เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา)	มหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ	2421-2476
4.	ร.อ. สุทธิ ศรีชญา	ผู้กำกับกองแถว	2476-2486
5.	พันตรี หลวงประสานดุริยางค์	ผู้กำกับกองดุริยางค์ทหารบก	2486-2492
6.	พันโท อรรถ ศศิประภา	ผู้กำกับกองพันที่ 2 กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ รรก. ผู้กำกับกองดุริยางค์ทหารบก	2492-2492
7.	พันโท กฤษณ์ สีวะรา	รรก.ผู้กำกับกองดุริยางค์ทหารบก	2492-2493
8.	พันโท เกรียงไกร อัดตะนันท์	รรก.ผู้กำกับกองดุริยางค์ทหารบก	2493
9.	พันโท อุดม สุขมาก	รรก.ผู้กำกับกองดุริยางค์ทหารบก	2493-2497
10.	พันโท ศิริ ธิรพัฒน์	รรก.ผู้กำกับกองดุริยางค์ทหารบก	2497-2502
11.	พันเอก ศิริ ธิรพัฒน์	ผู้บังคับกองดุริยางค์ทหารบก	2502-2514

12.	พื่นเอก อาทิตย์ วิเศษสินธุ์	หัวหน้ากองดุริยางค์มณฑล ทหารบกที่ 1	2514-2517
13.	พื่นเอก ประเชาวน์ เป่าจินดา	หัวหน้ากองดุริยางค์มณฑล ทหารบกที่ 1	2517-2521
14.	พื่นเอก ชูชาติ พิทักษากร	รรก.ผู้กำกับกองดุริยางค์ทหารบก	2521-2522
15.	พื่นเอก ชลอ คงสุวรรณ	บังคับกองดุริยางค์ทหารบก	2522-2528
16.	พื่นเอก วัฒน์ เกิดสว่าง	บังคับกองดุริยางค์ทหารบก	2528-ปัจจุบัน
